

EKONOMIŠKAI NAUDINGIAUSIO PASIŪLYMO IŠRINKIMO PROBLEMINEIAI ASPEKTAI IR RIZIKOS

Karolis Turčinavičius

Elektroninis paštas: k.turcinavicius@gmail.com

Pateikta 2019 m. kovo 31 d., parengta spaudai 2019 m. birželio 17 d.

DOI: 10.13165/JUR-19-26-1-10

Santrauka. *Perkančiosios organizacijos ir viešuosiuose pirkimuose dalyvaujantys tiekėjai nuolat susiduria su ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo išrinkimo problemomis, o visų pirma tinkamų ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijų nustatymu. Straipsnyje aptariami taikytini ekonomiškai naudingiausio viešojo pirkimo pasiūlymo išrinkimo kriterijai, pasiūlymų vertinimo kriterijų sąsajumas su pirkimo objektu, pasiūlymų vertinimo kriterijų objektyvumas ir subjektyvumas, kiti aspektai, kurie gali lemti subjektyvų ekonomiškai naudingiausio išrinkimą, teisinio reglamentavimo ir teismų praktikos neaiškumas bei prieštarumas. Straipsnyje analizuojama iki ir po 2017 m. liepos 1 d. galiojusios Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo redakcijos bei 2014 m. vasario 26 d. Europos parlamento ir Tarybos direktyva 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/18/EB, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika.*

Reikšminiai žodžiai: *viešieji pirkimai, ekonomiškai naudingiausias pasiūlymas, kainos ar sąnaudų ir kokybės santykis, gyvavimo ciklo sąnaudos, pasiūlymų vertinimo kriterijai.*

Įvadas

Temos aktualumas – tarp perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų nuolat kyla ginčai dėl ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo nustatymo kriterijų subjektyvumo, sąsajumo su pirkimo objektu, todėl yra svarbu aptarti problemas keliančius aspektus.

Įvardinus ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo išrinkimo probleminius aspektus ir ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo išrinkimo procese kylančias rizikas, šią informaciją galima panaudoti keičiant, koreguojant teisės aktus, rengiant metodinę medžiagą apie ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo išrinkimą perkančiosioms organizacijoms, atliekant konkrečių perkančiųjų organizacijų atliktų viešųjų pirkimų teisėtumo vertinimą, rengiant viešojo pirkimo dokumentus ir vykdant viešojo pirkimo procedūras.

Temos naujumas – straipsnyje aptariama naujausia Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, kuri kituose mokslininkų darbuose dar nebuvo aptarta. Iki straipsnyje aptariamų 2018 m. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutarčių, Lietuvoje pasiūlymų ekonominio naudingumo vertinimas daugiau buvo siejamas su subjektyviu ekspertiniu vertinimu, kai tam tikrą patirtį reikiamoje srityje turintis asmenys vertino tiekėjų pasiūlymus, tačiau aptariama Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika rodo aiškią orientaciją į tai, kad pasiūlymų vertinimo kriterijai būtų objektyvūs ir subjektyviam vertinimui nepaliekama jokių galimybių.

Mokslinio tyrimo tikslas – aptarti ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo nustatymo problemas ir riziką keliančius aspektus.

Mokslinio tyrimo objektas – aspektai, kurie turi įtakos ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo išrinkimui.

Straipsnyje analizuojamos Lietuvos teisinėje sistemoje kylančios ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo nustatymo problemos nėra tirtos kituose Lietuvos mokslininkų darbuose. Kadangi straipsnyje nėra naudojamas lyginimasis metodas, užsienio šalių mokslininkų darbai nenagrinėti.

Straipsniui parengti buvo taikyti šie metodai: teisės aktų ir teismų praktikos analizės, lingvistinis, apibendrinimo metodai.

1. Ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo išrinkimo kriterijai

2017 m. liepos 1 d. įsigaliojus naujai Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo (toliau – VPĮ) redakcijai, pasikeitė perkančiųjų organizacijų taikomas tiekėjų pasiūlymų vertinimo kriterijų suskirstymas. Iki 2017 m. liepos 1 d. galiojusios VPĮ redakcijos 39 str. 4 d. buvo nustatyta, kad pasiūlymai vertinami pagal du kriterijus: ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo ir mažiausios kainos. Nuo 2017 m. liepos 1 d. įsigaliojusios VPĮ redakcijos 55 str. 1 d. nustatyta, kad perkančioji organizacija išrenka ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą pagal:

- 1) kainos ar sąnaudų ir kokybės santykį. Vertinant atsižvelgiama į kainą arba sąnaudas ir kriterijus, susijusius su pirkimo objektu, įskaitant kokybinius, aplinkosaugos ir (arba) socialinius kriterijus, pavyzdžiui:

- a) techninius pranašumus, estetines ir funkcines charakteristikas, prieinamumą, tinkamumą visiems vartotojams, socialines, aplinkosaugines ir inovatyvias charakteristikas bei sąžiningos prekybos sąlygas. Darbų pirkimuose privaloma įtraukti šį kriterijų įvertinant, kiek tiekėjo siūlomas atlyginimas pirkimo sutartį vykdysiantiems darbuotojams viršija jo arba ūkio subjekto, kurio pajėgumais remiamasi, kilmės šalyje nustatytą minimalų darbo užmokestį;
 - b) pirkimo sutarčiai įvykdyti paskirtų darbuotojų organizavimą, kvalifikaciją ir patirtį, kai tai daro reikšmingą įtaką pirkimo sutarties įvykdymo kokybei;
 - c) garantinę priežiūrą ir techninę pagalbą, pristatymo sąlygas (pavyzdžiui, pristatymo datą, procesą, trukmę arba įvykdymo laikotarpį);
- 2) sąnaudas, kurios apskaičiuojamos pagal gyvavimo ciklo sąnaudų metodą, aprašytą šio įstatymo 56 straipsnyje;
 - 3) kainą.

2014 m. vasario 26 d. Europos parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/18/EB, (toliau – Direktyva) preambulės 89 punkte nurodyta, kad pagal naująjį viešųjų pirkimų reglamentavimą kainos ar sąnaudų ir kokybės santykio kriterijus atitinka direktyvose 2004/17/EB ir 2004/18/EB numatytą ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijų¹. Taigi, galima daryti išvadą, kad ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo sąvoka buvo išplėsta į ją įtraukiant ir gyvavimo ciklo sąnaudų vertinimą, ir kainos vertinimą.

Vertindama pasiūlymus, perkančioji organizacija gali taikyti ir kitokius nei VPĮ 55 str. 1 d. 1 p. nurodytus pasiūlymų vertinimo kriterijus, nes VPĮ nurodytas tik pavyzdinis kriterijų sąrašas. Tokią perkančiųjų organizacijų teisę patvirtina ir ESTT savo praktikoje.²

1 Viena iš svarbiausių šioje direktyvoje yra skyrimo kriterijų sąvoka. Todėl svarbu, kad atitinkamos nuostatos būtų išdėstytos kuo aiškiau ir paprasčiau. Tai gali būti užtikrinta kaip visa apimančią sąvoką vartojant terminą „ekonomiškai naudingiausias pasiūlymas“, nes visi konkursą laimėję pasiūlymai galiausiai turėtų būti atrinkti atsižvelgiant į tai, kurį iš pateiktų pasiūlymų atskira perkančioji organizacija laiko ekonomiškai geriausiu. Siekiant išvengti painiavos su sutarties skyrimo kriterijumi, šiuo metu apibūdinamu kaip „ekonomiškai naudingiausias pasiūlymas“ direktyvose 2004/17/EB ir 2004/18/EB, šiai sąvokai apibūdinti turėtų būti vartojamas kitas terminas – „geriausias kainos ir kokybės santykis“. Todėl jis turėtų būti aiškinamas atsižvelgiant į su tomis direktyvomis susijusią teismų praktiką, išskyrus atvejus, kai esama akivaizdžiai iš esmės skirtingo sprendimo šioje direktyvoje. „2014 m. vasario 26 d. Europos parlamento ir Tarybos direktyva 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/18/EB“, EUR-Lex, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32014L0024>.

2 Pirmiausia pažymėtina, kad, remiantis Direktyvos 2004/18 53 straipsnio 1 dalies a punktu,

Pažymėtina, kad mažiausios kainos pasiūlymų vertinimo kriterijus tapo nebesavarankišku pasiūlymų vertinimo kriterijumi ir yra tiesiogiai susietas ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo nustatymu, todėl perkančiosioms organizacijoms rengiant pirkimo dokumentus ir sprendžiant kokį ar kokius pasiūlymų vertinimo kriterijus pasirinkti būtina įvertinti, ar pasirinkus, tarkime, kainos vertinimo kriterijų bus atrinktas ekonomiškai naudingiausias pasiūlymas, t. y. ar pasirinkus kitus pasiūlymų vertinimo kriterijus nebūtų gautami ekonomiškai naudingesni pasiūlymai.

Atkreiptinas dėmesys, kad atliekant pirkimą inovacijų partnerystės³ būdu, pasiūlymai gali būti vertinami tik pagal kainos ar sąnaudų ir kokybės santykį⁴, nurodytą VPĮ 55 str. 1 d. 1 p. Taigi, įstatymo leidėjas inovatyvių pirkimų atveju iš anksto nustato, kad ekonomiškai naudingiausias pasiūlymas gali būti atrinktas tik vertinant pasiūlymus pagal kainos ar sąnaudų ir kokybės santykį.

2. Ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo išrinkimo kriterijų svarba

Naujosios VPĮ redakcijos 55 str. 2 d. įtvirtinta imperatyvi nuostata, įpareigojanti perkančiąsias organizacijas kainos ar sąnaudų ir kokybės santykio arba gyvavimo ciklo sąnaudų kriterijus taikyti ne mažiau 30 procentų tarptautinių ir supaprastintos vertės (išskyrus mažos vertės) pirkimų⁵. Ši imperatyvi nuostata

kai, kaip yra nagrinėjamu atveju, perkančioji organizacija nusprendžia sudaryti sutartį su, jos manymu, ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą pateikusių dalyviu, ši organizacija turi remtis įvairiais kriterijais, kuriuos privalo nustatyti atsižvelgdama į šios direktyvos reikalavimus, nes minėtoje nuostatoje, kaip matyti iš žodžio „pavyzdžiui“ vartojimo, pateikiamas neišsamus galimų kriterijų sąrašas „ESTT 2012 m. gegužės 10 d. sprendimas byloje *Europos Komisija prieš Nyderlandų Karalystę*, C-368/10“, 84 punktas, InfoCuria, <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=122644&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=9233363>.

- 3 Atliekant pirkimą inovacijų partnerystės būdu, siekiama sukurti inovatyvių produktą, paslaugą ar darbus, taip pat vėliau atlikti sukurto inovatyviojo produkto pirkimą, jeigu jis atitinka įvykdymo (rezultatyvumo) lygį ir maksimalias sąnaudas, dėl kurių susitarė perkančioji organizacija ir dalyviai. „Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas“ (nauja redakcija nuo 2017-05-04), i. k. 2017-07550, TAR, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C54AFFAA7622/asr>.
- 4 Atliekant pirkimą inovacijų partnerystės būdu, pasiūlymai vertinami pagal kainos ar sąnaudų ir kokybės santykį.
- 5 Pirkimų, kuriuos atliekant ekonomiškai naudingiausias pasiūlymas išrenkamas tik pagal kainą, vertė kiekvienais kalendoriniais metais negali sudaryti daugiau kaip 70 procentų bendros perkančiosios organizacijos pirkimų vertės, į kurią neįskaičiuojama mažos vertės pirkimų ir pagal šio įstatymo 72 straipsnio 3 dalį atliktų pirkimų vertė. *Ibid.*

rodo aiškia kryptį perkančiosioms organizacijoms mažinti pirkimų, kuriuose pasiūlymai vertinami tik pagal kainą, skaičių.

Svarbu paminėti, kad kainos ar sąnaudų ir kokybės santykio kriterijus gali būti taikomas ne tik vertinant tiekėjų pasiūlymus pozityviaja prasme, t. y. nustatant, kuris pasiūlymas ekonomiškai naudingesnis, suteikiant ekonominio naudingumo balus, tačiau gali būti taikomas ir negatyviaja prasme, t. y. per mažas tam tikrų pasiūlymo elementų ekonominis naudingumas gali būti priežastis atmesti tiekėjo pasiūlymą.⁶ Manytina, kad aukščiau nurodytas pasiūlymo atmetimo principas galėtų būti taikomas ir tais atvejais, kai pasiūlymai vertinami pagal gyvavimo ciklo sąnaudų kriterijų pirkimo dokumentuose nustatant, kad, jeigu tiekėjo pasiūlytos gyvavimo ciklo sąnaudos ar tam tikros gyvavimo ciklo sąnaudų dalys viršys pirkimo dokumentuose nurodytas vertes, tiekėjo pasiūlymas bus atmestas.

3. Ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo išrinkimo kriterijų sąsajumas su pirkimo objektu

Kitas aspektas, į kurį svarbu atsižvelgti nustatant ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo, o pirmiausia, kainos ar sąnaudų ir kokybės santykio kriterijus, yra VPĮ 55 str. 4 d. įtvirtinta pareiga, kad pasiūlymų vertinimo kriterijai būtų susiję su pirkimo objektu.⁷ Kaip jau minėta, kainos ar sąnaudų ir kokybės santykio kriterijus nurodomas naujoje VPĮ redakcijoje tapatintinas su ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo kriterijumi pagal iki 2017 m. liepos 1 d. galiojusią VPĮ redakciją, todėl nustatant, ar konkrečiu atveju pasiūlymų vertinimo kriterijai susiję su pirkimo objektu, galima vadovautis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) nutartimis, priimtomis nagrinėjant bylas dėl viešųjų pirkimų, pradėtų iki naujos VPĮ redakcijos įsigaliojimo, taip pat ESTT praktika iki Direkty-

6 Ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo gaires 8 psl. Be to, siekiant įsigyti kokybiškas prekes, paslaugas ar darbus, visais atvejais rekomenduojama numatyti minimalų balų skaičių, kurio nesurinkęs pasiūlymas būtų atmestas. Pavyzdžiui, pirkimo dokumentuose pirkimo vykdytojas nurodo, kad maksimali kokybės kriterijų balų suma yra 100. Pasiūlymas privalo surinkti minimumą, t. y. 20 balų. Pasiūlymas, nesurinkęs nustatyto minimalaus balų skaičiaus, bus atmestas. Viešųjų pirkimų tarnyba, „Ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo gairės“, http://vpt.lrv.lt/uploads/vpt/documents/files/mp/ENPV_gaires.pdf.

7 Laikoma, kad pasiūlymų vertinimo kriterijai yra susiję su pirkimo objektu, jeigu jie susiję su perkamais darbais, prekėmis ar paslaugomis bet kokių atžvilgiu ir bet kuriame jų gyvavimo ciklo etape, įskaitant konkretaus gamybos, tiekimo, teikimo, atlikimo ar prekybos proceso arba kito gyvavimo ciklo etapo proceso veiksmus, net jeigu šie veiksniai neapima jų fizinių ypatybių. „Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas“ (nauja redakcija nuo 2017-05-04), i. k. 2017-07550, TAR, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C54AFFAA7622/asr>.

vos perkėlimo į nacionalinę teisę termino pabaigos. Galima išskirti keletą svarbių aspektų, kurie svarbūs vertinant kainos ar sąnaudų ir kokybės santykio kriterijų sąsają su pirkimo objektu:

1. Kainos ar sąnaudų ir kokybės santykio kriterijai neprivalo būti susiję tik su fiziniemis siūlomo produkto savybėmis⁸;

2. Perkančiosios organizacijos gali vertinti rizikos veiksnių analizę ir valdymo priemones, vadybos sistemų taikymą, darbų organizavimą, vidinės bei išorinės komunikacijos planą, jeigu vertinama informacija susijusi su konkrečios sutarties įgyvendinimu ir pirkimo tikslų pasiekimu, tačiau pagal tokius kriterijus negali būti vertinama tiekėjo vidaus politika, kuri nėra specifiskai skirta konkrečios sutarties įgyvendinimui⁹;

3. Kainos ar sąnaudų ir kokybės santykio kriterijai laikomi susiję su pirkimo objektu, jeigu perkančiosios organizacijos vertina siūlomą sutarties vykdymo procesą¹⁰;

8 Nereikalaujama, jog sutarties sudarymo kriterijus būtų susijęs su vidine produkto charakteristika, t. y. elementu, kuris materialine prasme „įsikūnija“ šiame produkte. „ESTT 2012 m. gegužės 10 d. sprendimas byloje Europos Komisija prieš Nyderlandų Karalystę, C-368/10“, 91 punktas, InfoCuria, <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=122644&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=9233363>.

9 Nagrinėjamoje byloje šalys nesutaria, ar atsakovės nustatyti kriterijai T1 „Kokybė“ ir T2 „Efektyvumas“, kuriais siekiama įvertinti rizikos veiksnių analizę ir valdymo priemones, vadybos sistemų taikymą, darbų organizavimą, vidinės bei išorinės komunikacijos planą, yra susiję su Pirkimų objektais. Teisėjų kolegijos vertinimu, apeliacinės instancijos teismas pagrįstai sprendė, kad, priešingai nei nurodė pirmosios instancijos teismas, pagal ginčo kriterijus T1 ir T2 nėra išimtinai vertinama tiekėjo vidaus politika bei pakartotinai nenustatoma tiekėjo atitiktis kvalifikacijos reikalavimams. <...> Teisėjų kolegija sprendžia, kad, remdamiesi nurodytais kriterijais, Pirkimuose dalyvaujantys tiekėjai turėjo pateikti ne bendro pobūdžio, tačiau perkamus darbus ir jų ypatumus nurodytais aspektais apibūdinančius aprašymus. Tai yra, įvertinti ne bendrąsias, tačiau konkrečias vykdant viešojo pirkimo sutartį galinčias kilti rizikas ir nurodyti priemones, kuriomis bus siekiama šių rizikų išvengti ar jas suvaldyti, pateikti ne bendrus, teorinius įdiegtų vadybos sistemų aprašymus, tačiau nurodyti, kaip šios sistemos ar jų teikiama privalumai bus panaudoti atliekant Pirkimų dokumentuose nurodytus darbus, ir pan. „LAT 2018 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-178-378/2018“, LITEKO, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=c1444243-7ff8-466f-acbc-657eb410ed86>.

10 Vien dėl to, kad perkančiosios organizacijos nustatytais reikalavimais siekiama patikrinti ir palyginti, kaip konkretūs tiekėjai organizuotų statybų procesą ir atliktų Pirkimų sąlygų reikalavimus atitinkančius darbus (sukurtų konkretų rezultatą), jų (reikalavimų) negalima laikyti nesusijusiais su viešojo pirkimo objektu (konkrečiu statiniu, jo rekonstrukcija ar pan.), nes šis objektas yra sukuriamas būtent atliekant statybos darbus. *Ibid.*

4. Perkančiosios organizacijos gali vertinti ir toks vertinimas bus susijęs su pirkimo objektu, jeigu bus vertinamas įdiegtų vadybos sistemų taikymas konkrečios sutarties vykdymo procese¹¹;

5. Perkančiosios organizacijos gali kelti tą patį reikalavimą tiek vertindamos tiekėjo kvalifikaciją, tiek pasiūlymą „siaurąja prasme“, vien todėl, kad tas pats reikalavimas keliamas ir vertinant tiekėjo kvalifikaciją, ir pasiūlymą „siaurąja prasme“, nereiškia, jog kainos ar sąnaudų ir kokybės santykio kriterijus bus laikomas nesusijusiu su pirkimo objektu.¹²

Apibendrinant, kainos ar sąnaudų ir kokybės santykio kriterijumi ar sąnaudų vertinimo kriterijumi pasiūlymai gali būti vertinami ne tik siaurai, kai vertinamos su pirkimo objektu susijusios techninės charakteristikos, bet ir plačiai, kai vertinamas sutarties vykdymo procesas ar kitos aplinkybės turinčios sąsąją su pirkimo tikslu.

4. Ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo išrinkimo kriterijų objektyvumas

Vienas esminių kainos ar sąnaudų ir kokybės santykio arba gyvavimo ciklo sąnaudų kriterijų nustatymo aspektų yra šių kriterijų objektyvumas. Objektyvumo pareiga kyla iš VPĮ 55 str. 5 d. įtvirtinto veiksmingos tiekėjų konkurencijos

11 Nagrinėjamu atveju perkančioji organizacija nustatė ekonominio naudingumo vertinimo kriterijų T1 „Kokybė“, šiam pagrįsti pareikalavo iš tiekėjų nurodyti, ar jie, atlikdami perkamus darbus, taikys (ir kaip) įdiegtas vadybos sistemas ir kuo tai bus naudinga perkamiems darbams. Pažymėtina, kad šio reikalavimo perkančioji organizacija nesiejo vien su formaliu konkrečios kokybės vadybos sistemos įdiegimo faktu, kurio pakanka, kad būtų įrodyta pagal VPĮ 37 straipsnio 1 dalį tikrinama tiekėjo atitiktis nustatytiems minimaliems kvalifikacijos reikalavimams. Ginčo reikalavimu tikrinama tiekėjų siūlomų atlikti darbų kokybė taikomų vadybos sistemų aspektu, t. y. siekiama išsiaiškinti ne bendrą konkrečių sistemų į(si)diegimo faktą (minimalų tiekėjo pasirengimą), tačiau tokių sistemų ar jų elementų taikymo atliekant perkamus darbus naudą, konkretaus standarto sprendinių realaus laikymosi faktą, t. y. siekiama atrinkti geriausią galimą rezultatą galintį sukurti tiekėją. Vien ta aplinkybė, kad tiekėjas, aprašydamas, kaip vykdydamas perkamus darbus taikys įdiegtas sistemas, bei pagrįsdamas šių sistemų taikymo naudą, neišvengiamai turės nurodyti, kokias vadybos sistemas jis yra įsidedęs, nereiškia, jog pagal ginčo kriterijų bus pakartotinai vertinama tiekėjų kvalifikacija. Tiekėjų pasiūlymų vertinimas pagal atsakovės nustatytą ginčo kriterijų T1 neatitinka tiekėjų kvalifikacijos vertinimo instituto esmės, todėl ieškovės argumentai neteikia pagrindo daryti išvadą, kad nustačius ekonominio naudingumo vertinimo kriterijų T1 tiekėjų kvalifikacija bus vertinama du kartus. *Ibid.*

12 Perkančioji organizacija iš principo gali kelti tuos pačius reikalavimus tiekėjų kvalifikacijai ir pirkimo objektui, tačiau šiais reikalavimais turi siekti ne vieno, o dviejų tikslų, t. y. tiek įsitikinti tiekėjo patikimumu ir pajėgumu vykdyti panašaus pobūdžio sutartinius įsipareigojimus, tiek pagal iš anksto paskelbtas pirkimo sąlygas vertinti tiekėjo pateiktą pasiūlymą (siaurąja prasme) viešojo pirkimo sutarties įvykdymo prasme „LAT 2010 m. gegužės 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. Nr. 3K-3-126/2010“, LITEKO, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska / tekstas.aspx?id=b3370e3f-0083-4173-9b5a-95b7cc097d9a>.

ir perkančiosios organizacijos sprendimų atskaitingumo tikslų¹³. Nustačius subjektyvius pasiūlymų vertinimo kriterijus kyla grėsmė, kad tiekėjų konkurencija nebus veiksminga, nes dėl vienų ar kitų priežasčių tam tikrų tiekėjų pasiūlymai vertinant gali būti pervertinami arba nuvertinami. Taip pat, nustatius subjektyvius pasiūlymų vertinimo kriterijus, gali būti sunku patikrinti pasiūlymo atitiktį nustatytiems kriterijams, nes skirtų ekonominio naudingumo balų skaičius gali skirtis dėl to, jog vertinimą atliko skirtingi vertintojai.

Į pareigą laikytis kainos ar sąnaudų ir kokybės santykio arba gyvavimo ciklo sąnaudų kriterijų objektyvumo atkreipia dėmesį ne tik Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjas. Minėta siekiamybė įtvirtinta ir Direktyvos preambulės 90 punkte¹⁴.

Perkančiųjų organizacijų pareigą laikytis ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo nustatymo kriterijų objektyvumo yra nagrinėję ESTT ir LAT, kurie atkreipė dėmesį į šiuos svarbius aspektus, susijusius su vertinimo kriterijų objektyvumu:

1. Vienodo požiūrio ir skaidrumo principai reikalauja, kad kainos ar sąnaudų ir kokybės santykio arba gyvavimo ciklo sąnaudų kriterijai būtų aiškiai apibrėžti¹⁵;

-
- 13 Pasirinkti pasiūlymų vertinimo kriterijai neturi perkančiajai organizacijai suteikti neribotos pasirinkimo laisvės ir turi užtikrinti veiksmingą tiekėjų konkurenciją. Pasiūlymų vertinimo kriterijai turi būti suformuluoti taip, kad tiekėjų pasiūlymuose pateiktos informacijos atitiktį nustatytiems pasiūlymų vertinimo kriterijams būtų galima patikrinti. Kilus abejonių, perkančioji organizacija turi patikrinti tiekėjo pateiktos informacijos tikslumą ir įrodymus. „Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas“ (nauja redakcija nuo 2017-05-04), i. k. 2017-07550, TAR, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C54AFFAA7622/asr>.
 - 14 Sutartys turėtų būti skiriamos remiantis objektyviais kriterijais, kuriais užtikrinama, kad būtų laikomasi skaidrumo, nediskriminavimo ir lygiateisiškumo principų, siekiant užtikrinti galimybę objektyviai palyginti santykinę pasiūlymų vertę, kad būtų galima veiksmingos konkurencijos sąlygomis nustatyti ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą. „2014 m. vasario 26 d. Europos parlamento ir Tarybos direktyva 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/18/EB“, EUR-Lex, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32014L0024>.
 - 15 Tiek vienodo požiūrio principas, tiek iš jo kylantis skaidrumo įsipareigojimas reikalauja, kad viešojo pirkimo objektas ir viešojo pirkimo sutarties sudarymo kriterijai būtų aiškiai apibrėžti nuo viešojo pirkimo procedūros pradžios. ESTT 2012 m. gegužės 10 d. sprendimas byloje *Europos Komisija prieš Nyderlandų Karalystę*, C-368/10, 56 punktas, InfoCuria, <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=122644&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=9233363>. Apibendrinama tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija konstatuoja, kad tais atvejais, kai pagal perkančiosios organizacijos parengtas pirkimo sąlygas sprendžiant dėl tiekėjų pasiūlymų ekonominio naudingumo vertinamas ne konkretus matmuo (pvz., fizikinis dydis), tačiau prašoma pateikti nurodyto kriterijaus aprašymą, perkančiajai organizacijai kyla pareiga kuo tiksliau ir detaliau aprašyti vertinimo kriterijus, kuriais remiantis bus skiriami konkretūs pasiūlymo ekonominio naudingumo balai. „LAT 2018 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-178-378/2018“, LITEKO, <http://liteko.teismai.lt/viesasprenvimupaiaska/tekstas.aspx?id=c1444243-7ff8-466f-acbc-57eb410ed86>.

2. Objektivus tiekėjų pasiūlymų palyginimas lemia veiksmingą tiekėjų konkurenciją¹⁶;
3. Perkančioji organizacija negali turėti besąlyginės laisvės nustatyti pirkimo laimėtoją¹⁷;
4. Tiekėjai turi žinoti kainos ar sąnaudų ir kokybės santykio arba gyvavimo ciklo sąnaudų kriterijų apimtį ir juos vertinti vienodai¹⁸;
5. Kainos ar sąnaudų ir kokybės santykio arba gyvavimo ciklo sąnaudų kriterijų aiškumas leidžia efektyviai patikrinti pasiūlymų vertinimo tinkamumą¹⁹;
6. Subjektyvios sąvokos tokios kaip „realus“, „valdomas“, „pagrįstas“, „nau- da“, „aiškus“ yra per daug abstrakčios, todėl netgi atliekant ekspertinį vertinimą, taip aprašyti Kainos ar sąnaudų ir kokybės santykio arba gyvavimo ciklo sąnaudų kriterijai laikytini pažeidžiančiai skaidrumo principą²⁰;

16 Reikalavimas laikytis lygybės, nediskriminavimo ir skaidrumo principų reiškia, kad sutarties sudarymo kriterijai turi būti objektyvūs, o tai užtikrina, jog pasiūlymų palyginimas ir vertinimas vyks objektyviai, taigi veiksmingos konkurencijos sąlygomis. „ESTT 2012 m. gegužės 10 d. sprendimas byloje *Europos Komisija prieš Nyderlandų Karabystę*, C-368/10“, 87 punktas, InfoCuria, <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=122644&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=9233363>.

17 Taip nebūtų kriterijų, kuriais perkančiajai organizacijai suteikiama besąlyginio pasirinkimo laisvė. *Ibid.*

18 Iš perkančiosios organizacijos reikalaujama visose viešojo pirkimo sutarties sudarymo procedūros stadijose užtikrinti vienodo potencialių dalyvių vertinimo ir sutarties sudarymo kriterijų skaidrumo principus; šie kriterijai turi būti suformuluoti taip, kad leistų visiems deramai informuotiems ir įprastai rūpestingiems konkurso dalyviams žinoti tikslią jų apimtį, taigi juos aiškinti vienodai. *Ibid.* 88 punktą. Kasacinis teismas nuosekliai formuoja praktiką dėl perkančiosios organizacijos pareigos laikytis skaidrumo principo, be kita ko, reiškiančio pirkimo sąlygų aiškumą, tikslumą, nedviprasmiškumą, tam, kad tiekėjai galėtų pateikti pasiūlymus, o perkančioji organizacija nupirkti tai, ko reikia. Tai pasiekama tada, kai pirkimo sąlygų turinys leidžia pakankamai gerai informuotiems ir normaliai rūpestingiems tiekėjams vienodai jas suprasti ir aiškinti, o perkančiajai organizacijai realiai patikrinti, ar tiekėjų pasiūlymai šias atitinka. „LAT 2018 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-178-378/2018“, LITEKO, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=c1444243-7ff8-466f-acbc-657eb410ed86>.

19 Viešojo pirkimo sąlygų aiškumas svarbus ir ginčus sprendžiantiems teismams, kad šie galėtų efektyviai patikrinti, ar perkančioji organizacija tinkamai įvertino pasiūlymus. *Ibid.*

20 Teisėjų kolegija, kasacinio skundo argumentus ir teismų padarytas išvadas įvertinusi pirmiau nurodytų išaiškinimų kontekste, konstatuoja, kad atsakovės nustatytų ekonominio naudingumo kriterijų T1 ir T2 vertinimo aprašymai suformuluoti nekonkrečiai, abstrakčiai, aiškiai neapibrėžiant, kaip bus vertinama atitiktis nustatytiems kriterijams. Iš Pirkimo sąlygose nurodytų formuluočių darytina išvada, kad tiekėjai tarpusavyje ir perkančioji organizacija galėjo skirtingai suprasti ir vertinti, ar nurodytos konkrečios rizikos yra „realios ir valdomos“, o jų valdymo priemonės „realios ir pagrįstos“, kas laikoma „vadybos sistemų taikymo nauda“, taip pat kokiais atvejais pateiktas pagrindimas yra „aiškus“, „realus“. *Ibid.*

7. Pasiūlymo vertinimas negali priklausyti nuo subjektyvaus vertintojo požiūrio ar kitų perkančiosios organizacijos motyvų²¹;

8. Subjektyvių pasiūlymų vertinimo kriterijų nepateisina priežastis, jog dėl pirkimo objekto specifikos nėra galimybės tiksliai suformuluoti pasiūlymų vertinimo kriterijų;²²

Šiame kontekste itin aktuali LAT praktika, kuri iš esmės apriboja bet kokias galimybes taikyti bent kiek subjektyvius pasiūlymo vertinimo kriterijus, todėl kyla klausimų, kaip reikėtų objektyviai įvertinti tiekėjų pasiūlymų ekonominį naudingumą perkant paslaugas, kurios yra susijusios su intelektine-kūrybine veikla.

5. Ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo išrinkimo kriterijų subjektyvumas

Nors kainos ar sąnaudų ir kokybės santykio arba gyvavimo ciklo sąnaudų kriterijai pagal aukščiau nurodytas Direktyvos ir VPĮ nuostatas bei ESTT ir LAT praktiką privalo būti objektyvūs, ši nuostata labiau turėtų būti laikoma siekiamybe, o ne imperatyvu dėl kitų VPĮ nuostatų ir ESTT praktikos, kuri leidžia daryti prielaidą, jog tam tikrais atvejais galimas vertinimo kriterijų subjektyvumas.

VPĮ 55 str. 7 d. numatyta, kad, kai pasiūlymai vertinami ne kiekybiškai, kas greičiausiai turėtų būti suprantama kaip ne objektyvus vertinimas, pasiūlymų vertinimas atliekamas dviem etapais²³. Pirmame etape įvertinami pasiūlymo techniniai duomenys, antrame – pasiūlymo kaina ar sąnaudos. Pažymėtina, kad analogiškas reglamentavimas buvo taikomas VPĮ redakcijoje, galiojusioje

21 Nagrinėjamu atveju dėl aptartų neaiškumų, Pirkimo sąlygose nenustačius detalios kriterijų vertinimo sistemos, buvo sukurta situacija, kai konkretaus pasiūlymo vertinimas priklausys nuo subjektyvaus vertintojo požiūrio, perkančiosios organizacijos poreikių ar motyvų, o tai neatitinka VPĮ įtvirtinto skaidrumo imperatyvo. *Ibid.*

22 Teisėjų kolegija pripažįsta nepagrįstais ir prieštaraujantiems įstatymo ir teismų praktikos nuostatomis bylą nagrinėjusių teismų argumentus, kad dėl perkamų paslaugų specifikos pasiūlymų vertinimo kriterijų suformuluoti konkrečiai ir detalai nėra galimybės, o tiekėjų pasiūlymų vertinimo objektyvumas ir viešųjų pirkimų principų laikymasis gali būti užtikrintas tiekėjams pasinaudojus galimybe ginčyti jų pasiūlymų įvertinimą. „LAT 2018 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-398-469/2018“, LITEKO, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=0a90e036-3bda-4d7e-9d98-3b240e2202d3>.

23 Jeigu perkančioji organizacija pasiūlymus vertina pagal kainos ar sąnaudų ir kokybės santykį ir jos pasirinktos vertinti pasiūlymo techninės charakteristikos nėra kiekybiškai vertinamos, ji privalo iš pradžių patikrinti ir įvertinti tik pasiūlymų techninius duomenis ir paskui, dalyviams pranešusi apie šio patikrinimo ir įvertinimo rezultatus, atsižvelgdama į pasiūlymo kainą, atlikti bendrą pasiūlymo vertinimą. „Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas“ (nauja redakcija nuo 2017-05-04), i. k. 2017-07550, TAR, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C54AFFAA7622/asr>.

iki 2017 m. liepos 1 d. Šios VPI redakcijos komentare buvo nurodyta, kad tokia pasiūlymų vertinimo tvarka yra skirta pasiūlymų vertinimo objektyvumui užtikrinti, kad objektyvių duomenų (kainos) žinojimas nedarytų įtakos subjektyviam techninės dalies vertinimui.²⁴ Taigi, iš vienos pusės VPI 55 str. 5 d. ir Direktyvos preambulės 90 punktas įpareigoja nustatyti objektyvius pasiūlymų vertinimo kriterijus, iš kitos pusės VPI 55 str. 7 d. nustatoma procedūra, kaip pasiūlymai turi būti vertinami esant subjektyviems pasiūlymų vertinimo kriterijams, kas suponuoja išvadą, jog pasiūlymų vertinimo kriterijų objektyvumas yra siekiamybė, bet ne imperatyvas.

Taip pat pažymėtina, jog ESTT 2015 m. kovo 12 d. sprendimo byloje eVigilo, C-538/13 64 p.²⁵ nurodė, kad *pasiūlymo atitikties pirkimo dokumentuose nustatytiems reikalavimams laipsnis yra susietas su sutarties dalyku ir nėra nieko, kas leistų manyti, kad šis vertinimo kriterijus pažeidžia Direktyvos 2004/18 2 straipsnyje nustatytus principus*. Vienas iš šios bylos aspektų dėl kurio kilo šalių ginčas buvo toks, jog pirkimo sąlygose nuostatuose ekonominio naudingumo vertinimo kriterijuose nebuvo nurodyta, kas yra „detalu“, o kas ne „nedetalu“, taigi, šios ginčo dalies esmė panaši į LAT byloje Nr. e3K-3-178-378/2018 nagrinėtą subjektyvių sąvokų „realus“, „nauda“ ir pan. nurodymą pasiūlymų vertinimo kriterijuose. LAT nurodytose bylose neargumentavo, kodėl yra nukrypstama nuo ESTT priimto prejudicinio sprendimo, todėl nėra galimybės įvertinti LAT motyvų.

24 Pasirinktas pasiūlymų vertinimo kriterijus – mažiausios kainos ar ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo – lemia ir vokų atplėšimo procedūros bei pasiūlymų vertinimo procedūros ypatumus. Atitinkamai komentuojamo straipsnio 6 dalyje nurodoma, kad jeigu perkančioji organizacija pasiūlymus vertina pagal ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijų, ji privalo iš pradžių patikrinti ir įvertinti tik pasiūlymų techninius duomenis ir po to, dalyviams pranešusi apie šio patikrinimo ir įvertinimo rezultatus, atsižvelgdama į pasiūlymo kainą, atlikti bendrą pasiūlymo įvertinimą. Ši vokų atplėšimo procedūra yra nustatyta VPI 31 str. 2 d. Ši tvarka yra nustatyta siekiant užkirsti kelią perkančiosios organizacijos nesąžiningumui ar neskaidrumui. Pavyzdžiui, jeigu perkančioji organizacija iškart atplėštų ir vokus su techniniais duomenimis, ir vokus su pasiūlymo kaina, perkančioji organizacija atitinkamai galėtų koreguoti techninio vertinimo balus, kad jai priimtinesnis tiekėjas gautų atitinkamai daugiau balų už techninę pasiūlymo dalį, jeigu jo kaina yra aukštesnė, nei kitų tiekėjų. Taigi toks išskyrimas į dvi atskiras procedūras – iš pradžių, pasiūlymų techninį vertinimą ir tik po to kainos vertinimą – leidžia perkančiajai organizacijai visapusiškai įvertinti pasiūlymus, užtikrinant procedūrų skaidrumą ir teisėtumą. Advokatų kontora „LAWIN Lideika, Petrauskas, Valiūnas ir partneriai“, Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo I-III skyrių komentaras, 2012, http://eimin.lrv.lt/uploads/eimin/documents/files/Viesieji%20pirkimai/121030_VPI_I-III_skyri%C3%85%C2%B3_komentaras_fn.pdf

25 „ESTT 2015 m. kovo 12 d. sprendimas byloje eVigilo, C-538/13“, 65 punktas, InfoCuria, <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=4D5A4277FD6CBE1DE99F9745AA098A71?text=&docid=162829&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5049034>.

Apibendrinant, pasiūlymų vertinimo kriterijų objektyvumo ir subjektyvumo santykis nėra visiškai aiškus, nes tiek VPĮ nuostatos, tiek ESTT ir LAT praktika yra prieštaringa.

6. Kiti ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo išrinkimo aspektai

Pažymėtina, kad objektyvių kainos ar sąnaudų ir kokybės santykio arba gyvavimo ciklo sąnaudų kriterijų nustatymas neužtikrina objektyvaus pasiūlymų vertinimo. Netgi nustačius objektyvius kainos ar sąnaudų ir kokybės santykio arba gyvavimo ciklo sąnaudų kriterijus, subjektyvumas pasiūlymų vertinime galimas šiais aspektais:

1. Vadovaujantis VPĮ 55 str. 3 d. iš anksto nustatant fiksuotą kainą arba sąnaudas²⁶;
2. Nustatant, kokie prekių, paslaugų ar darbų aspektai bus vertinami;
3. Nustatant kriterijų lyginamuosius svorius;
4. Nenustatant prekių, paslaugų ar darbų kontrolės mechanizmo sutarties vykdymo metu.

Perkančioji organizacija siekdama įsigyti konkretaus tiekėjo, kuris neturi galimybės konkuruoti savo siūloma kaina ar sąnaudomis, tiekiamas prekes, teikiamas paslaugas ar atliekamus darbus, vadovaujantis VPĮ 55 str. 3 d. gali iš anksto nustatyti fiksuotą kainą arba sąnaudas, taip sudarant palankesnes sąlygas konkrečiam tiekėjui laimėti viešojo pirkimo procedūrose. Tarkime, kad tam tikrą prekę rinkoje tiekia 2 tiekėjai. Pirmojo tiekėjo tiekiamą prekę yra 15 procentų pigesnė nei antrojo tiekėjo. Antrojo tiekėjo prekę turi techninį pranašumą, kurio sukuriama ekonominė nauda per eksploatacijos laikotarpį yra 5 procentai pirkimo vertės. Jeigu pirkimo dokumentuose būtų nustatyta, kad pasiūlymo kainos lyginamasis svoris 95 procentai, o ekonominę naudą atnešančios funkcijos 5 procentai, pirkimą visuomet laimėtų pirmasis tiekėjas, nes jo pasiūlytos prekės ekonominis naudingumas dėl mažesnės kainos nusvertų antrojo tiekėjo siūlomos prekės ekonominį naudingumą. Šiuo atveju, kyla rizika, kad perkančiajai organizacijai elgiantis nesąžiningai, ji vadovaudamasi VPĮ 55 str. 3 d. gali nustatyti fiksuotą perkamos prekės kainą (kuri būtų orientuota į antrojo tiekėjo kainą) ir vertinti tik prekių techninius pranašumus, dėl ko viešąjį pirkimą laimėtų antrasis tiekėjas.

26 Pasiūlymus vertindama pagal kainos ar sąnaudų ir kokybės santykį, perkančioji organizacija pirkimo dokumentuose gali iš anksto nustatyti fiksuotą kainą arba sąnaudas. Tokiu atveju tiekėjai konkuruoja ir ekonomiškai naudingiausias pasiūlymas išrenkamas tik kokybės kriterijų pagrindu. „Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas“ (nauja redakcija nuo 2017-05-04), i. k. 2017-07550, TAR, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C54AFFAA7622/asr>.

Atsižvelgiant į tai, kad perkančiosios organizacijos diskrecijoje yra nustatymas, kokie prekių, paslaugų ar darbų aspektai bus vertinami, perkančiosios organizacijos gali nustatyti objektyvius pasiūlymų vertinimo kriterijus, tačiau juos parinkti selektyviai, kad pranašumą įgautų konkretus tiekėjas. Tarkime, kad ekonominę naudą perkančiajai organizacijai atneša pirkimo objekto savybės A, B ir C, tačiau perkančioji organizacija siekdama konkretaus tiekėjo laimėjimo, gali nustatyti, kad vertinamos bus tik pirkimo objekto savybės A ir C. Tokiu būdu, nors pasiūlymų vertinimo kriterijai išlieka objektyvūs, potencialūs pasiūlymai subjektyviai atrenkami dar iki pirkimo procedūrų pradžios.

Dar vienas aspektas, kuriuo gali būti išlaikomas subjektyvumas pasiūlymų vertinimo procedūroje, yra neproporcingų lyginamųjų svorių nustatymas objektyviems pasiūlymų vertinimo kriterijams. Pavyzdžiui, perkančioji organizacija gauna finansavimą įsirengti saulės jėgainę. Rinkos tyrimo metu nustatoma, kad jėgainės įrengimo kaina yra X EUR ir atsižvelgiant į tai, nustatoma atitinkama pirkimo vertė. Dėl skirtingo užimtumo įvairūs rangovai gali siūlyti skirtingus saulės jėgainės įrengimo terminus, todėl perkančioji organizacija nustato, kad bus vertinama ne tik pasiūlymo kaina, bet ir saulės jėgainės įdiegimo terminas, kuriam nustatomas lyginamasis svoris 10 procentų iš 100. Taip pat nustatoma, kad minimalus įdiegimo terminas negali būti trumpesnis nei 5 mėnesiai, o maksimalus – 9 mėnesiai. Vienu mėnesiu anksčiau įdiegta saulės jėgainė vidutiniškai leidžia sutaupyti 1 procentą nuo X sumos. Taigi, finansinės naudos skirtumas tarp trumpiausią ir ilgiausią terminus pasiūliusių tiekėjų yra 4 procentai²⁷, tačiau tiekėjas pasiūlęs trumpiausią saulės jėgainės diegimo terminą įgauna 10 procentų pranašumą prieš kitą tiekėją dėl pirkimo sąlygose nustatyto šio kriterijaus lyginamojo svorio. Svarbu paminėti, kad šiuo atveju vertinta tik finansinė nauda perkančiajai organizacijai, tačiau į vertinimą nebuvo įtraukta visa saulės jėgainės ekonominė nauda, įskaitant jos naudą aplinkai, todėl išsamesnis lyginamojo svorio apskaičiavimas galėtų duoti kitokius rezultatus. Taigi, nustatant pasiūlymų vertinimo kriterijus, svarbu ne tik paties kriterijaus objektyvumas, tačiau ir kriterijui suteikiamas lyginamasis svoris, kurio dydžio nustatymas turi subjektyvių elementų, nes tam tikro kriterijaus suteikiamą ekonominę naudą apskaičiuoti gali būti sudėtinga ir skaičiavimas gali remtis subjektyviomis prielaidomis (pavyzdžiui, kiek laiko sutaupo darbuotojas per metus dėl kokios nors specifinės įrangos funkcijos, kai įrangos naudojimo dažnis nėra pastovus, o yra kintantis dėl aplinkos veiksnių ir pan.).

27 (9 mėn. – 5 mėn.) * 1 proc. = 4 proc.

Paskutinis aspektas, kuris gali turėti įtakos didesniai objektyvių pasiūlymų vertinimo kriterijų subjektyvumui yra netinkamas sutarties vykdymo kontrolės mechanizmas. LAT šiuo aspektu yra pažymėjęs:

1. Į viešojo pirkimo sutartį turi būti įtrauktas tiekėjo pasiūlymas su visais tiekėjo pasiūlyme nurodytais įsipareigojimais²⁸;

2. VPĮ nuostata, neleidžianti sudarant sutartį pakeisti pasiūlymo kainos, sąnaudų ar kitų sąlygų yra nepakankama tiekėją įpareigoti laikytis pasiūlyme nurodytų įsipareigojimų.²⁹

Taigi, nenustačius tinkamo ir objektyvaus pasiūlymo vykdymo kontrolės mechanizmo, kyla rizika, kad gali būti atrinktas pasiūlymas, kuris formaliai, t. y. pirkimo procedūrų metu, yra ekonomiškai naudingiausias, tačiau realiai pasiūlymo ekonominė nauda nebus materializuota.

Apibendrinant, vien objektyvių pasiūlymų vertinimo kriterijų nustatymas nebūtinai lems, kad bus sudarytos sąlygos viešąjį pirkimą laimėti ekonomiškai naudingiausia pasiūlymui, nes pasiūlymų vertinimo ir pirkimo dokumentų rengimo subjektyvumas gali pasireikšti kitais būdais.

Išvados

1. Pasiūlymų vertinimo kriterijų sąsajumas su pirkimo objektu turi būti suprantamas plačiai, t. y. neprivalo būti vertinamos vien pirkimo objekto techninės charakteristikos. Perkančiosios organizacijos gali vertinti pirkimo objekto teikiamą naudą aplinkai, vertinti sutarties vykdymo proceso įsipareigojimus ir kitus aspektus, sukuriančius ekonominę naudą perkančiajai organizacijai ir visuomenei.

28 Teisėjų kolegija, ieškovės argumentus pripažindama pagrįstais, pažymi, kad pasiūlymo ekonominio naudingumo vertinimo kriterijų sąsajumas su viešojo pirkimo objektu reiškia ne tik tinkamų kriterijų įtvirtinimą viešojo pirkimo sąlygose, tačiau ir užtikrinimą, jog tiekėjų pateikti atitiktis nustatytiems ekonominio naudingumo kriterijams aprašymai (juose esantys tiekėjų įsipareigojimai ar patvirtinimai), susiję su įvairiais viešojo pirkimo sutarties vykdymo aspektais, būtų įtraukti į viešojo pirkimo sutartį bei vykdomi. „LAT 2018 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-178-378/2018“, LITEKO, <http://liteko.teismai.lt/viesaspresnimupaiska/tekstas.aspx?id=c1444243-7ff8-466f-acbc-657eb410ed86>.

29 Teisėjų kolegija pažymi, kad šioje normoje yra nustatytas draudimas perkančiajai organizacijai ir pirkimą laimėjusiam tiekėjui keisti pasiūlymo kainą, pirkimo dokumentuose bei pasiūlyme nustatytas pirkimo sąlygas. Tuo siekiama užtikrinti skaidrumo ir tiekėjų lygiateisiškumo principų laikymąsi. Tačiau vien ši nuostata negali būti aiškinama kaip pakankama konstatuoti, kad tiekėjui kilo pareiga laikytis ekonominio naudingumo kriterijų aprašyme nurodytų savo veikloje taikomų priemonių, jei tai atskirai nėra pažymėta viešojo pirkimo dokumentuose ar viešojo pirkimo sutartyje. *Ibid.*

2. VPI ir ESTT praktika sudaro prielaidas teigti, kad perkančiosios organizacijos turi teisę nustatyti subjektyvius pasiūlymų vertinimo kriterijus, tačiau nėra aišku, kaip ši perkančiųjų organizacijų teisė ir kokiais atvejais galėtų būti įgyvendinama, atsižvelgiant į LAT 2018 m. gegužės 3 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-178-378/2018 išdėstytą poziciją dėl subjektyvių sąvojų vartojimo, todėl, tam, kad būtų užtikrintas teisinis aiškumas, turėtų būti keičiama VPI 55 str. 7 d. arba atsisakant bet kokių galimybių vertinti tiekėjų pasiūlymus subjektyviai, arba nustatant aiškų baigtinį sąrašą atvejų, kada pasiūlymų ekonominį naudingumą galima vertinti subjektyviai.
3. Rizika, jog perkančiosios organizacijos gali nustatyti ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą subjektyviai, gali materializuotis nustatant ne tik subjektyvius, bet ir objektyvius pasiūlymų vertinimo kriterijus, todėl siūlytina koreguoti Viešųjų pirkimų tarnybos parengtas Ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo gaires skiriant papildomą dėmesį šio straipsnio 7 skyriuje aptartiems aspektams, o ypač didelis dėmesys turėtų būti skiriamas tinkamo pasiūlymų vertinimo lyginamojo svorio nustatymui. Taip pat, atsižvelgiant į tai, kad lyginamojo svorio nustatymas turi subjektyvių elementų, siūlytina įpareigoti perkančiąsias organizacijas su pirkimo dokumentais saugoti pasiūlymų vertinimo kriterijų lyginamųjų svorių nustatymo apskaičiavimo pagrindimą, kurio pagrindu būtų galima įsitikinti perkančiosios organizacijos priimtomis prielaidomis.

PROBLEMATIC ASPECTS AND RISKS OF THE SELECTION OF THE MOST ECONOMICALLY ADVANTAGEOUS TENDER

Karolis Turčinavičius

Lithuania

Summary. *Contracting authorities and suppliers involved in public procurement are constantly faced with problems in the selection of the most economically advantageous tender, and in particular the establishment of the most appropriate economically advantageous tender evaluation criteria. The article discusses the criteria for the selection of the most economically advantageous tender, the relevance of the criteria for the evaluation of tenders to the subject of the procurement, the objectivity and subjectivity of the criteria for the evaluation of tenders, other aspects that may lead to*

subjective selection of the most economically advantageous tender, uncertainty and contradiction of legal regulation and case law. The article analyzes the Law on Public Procurement of the Republic of Lithuania up to and after 2017. July 1 and 31 December 2014; February 26 Directive 2014/24 / EU of the European Parliament and of the Council on public procurement and repealing Directive 2004/18 / EC, the case law of the Court of Justice of the European Union and the Supreme Court of Lithuania.

Keywords: *public procurement, the most economically advantageous tender, price or cost / quality ratio, life cycle cost, tender evaluation criteria.*

Karolis Turčinavičius, Vilniaus universiteto Teisės fakulteto magistras, MB „Pirkimų partneris“ direktorius. Mokslinių tyrimų kryptis: viešųjų pirkimų procedūrų vykdymo problemos.

Karolis Turčinavičius, Postgraduate student at the Faculty of Law, Vilnius University, Director of small partnership „Procurement Partner“. Research interests: problematic aspects of public procurement procedure implementation